

УДК 347.13 (436) (091) "1895"

СТРУКТУРА, ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОЦІНКА АВСТРІЙСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ 1895 р.

Х. Думич

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
dumych07@gmail.com*

Проаналізовано структуру, основні положення австрійського Цивільного процесуального кодексу 1895 р. та дано його оцінку. Розглянуто порядок здійснення цивільного судочинства, визначено, що судовий розгляд був основною стадією розгляду і вирішення цивільної справи.

Ключові слова: Цивільний процесуальний кодекс, цивільне судочинство, судовий розгляд.

Наше дослідження зумовлене зростанням в українському суспільстві значної уваги до ролі цивільного судочинства, завданням якого є охорона й захист прав, законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом всебічного розгляду та вирішення цивільних справ. У сучасних умовах інтеграційних процесів на шляху до входження України в європейський простір важливе значення має вивчення й використання національних і зарубіжних здобутків у становленні та розвитку цивільного судочинства. Функціонування цього інституту в Україні значно покращилося після прийняття Цивільного процесуального кодексу України у 2004 р. Перед законодавцями стало завдання розробити і затвердити якісно новий кодифікований акт, який відповідав би стандартам правової держави, закріпленим в Конституції України, основоположним принципам цивільного судочинства, відображеним у міжнародно-правових актах, і встановлював механізм захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних та юридичних осіб держави.

Проте у сучасних умовах гостро стоїть питання подальшого розвитку цивільного процесуального законодавства, тому виявлення закономірностей і особливостей кодифікаційних процесів у їхньому історичному аспекті набули особливої актуальності.

В історико-правовій літературі деякі питання кодифікації австрійського цивільного процесуального права ХІХ ст. висвітлювали такі українські вчені: І. Бойко, І. Головацький, В. Гончаренко, В. Кульчицький, М. Никифорак, Б. Тищик, І. Усенко та ін. Проте наявні матеріали не повною мірою розкривають цю малодосліджену проблему. Це зумовлює необхідність наукового осмислення та детального історико-правового дослідження причин укладення, структури та основних положень австрійського Цивільного процесуального кодексу 1895 р., який застосовували у Галичині і Буковині в складі Австро-Угорщини.

У 1772 р. за результатами першого поділу Речі Посполитої Галичина була анексована Австрією. Остаточне входження Галичини до складу Австрії було юридично оформлено договором між Австрією, Пруссією та Росією від 3 травня 1815 р. За Кючук-Кайнарджійським мирним договором 1774 р., укладеним між Росією та Туреччиною, до складу Австрії було приєднано також і Буковину. У

складі Габсбурзької монархії з 1526 р. перебувала Угорщина, яка ще з 1326 р. захопила населене українцями Закарпаття.

Відразу після приєднання Галичини австрійський уряд розпочав активні дії щодо організації на її території органів державної влади та крайового самоврядування за зразком австрійської системи управління. Значну увагу австрійського двору зосереджено також і на нормативно-правовому забезпеченні їхньої організації та діяльності. Це було зумовлено насамперед тим, що на території Галичини у другій половині XVIII ст. продовжували діяти норми польського права, які не відповідали тогочасним історичним та суспільним реаліям, містили значну кількість феодальних та напівфеодальних пережитків і відрізнялися від джерел австрійського права.

Австрійська держава головні зусилля в законодавчій сфері спрямувала на нормативно-правове забезпечення насамперед цивільно-правових відносин [1, с. 266]. Це було зумовлено тим, що господарська діяльність із видобутку корисних копалин, а також виробництва та вивезення з Галичини сировини та продовольства вимагала відповідного правового регулювання. Водночас австрійська влада, прагнучи послабити вплив польської шляхти на території Галичини, робила активні кроки з метою поширення правової системи Габсбурзької імперії у Галичині і Буковині.

Як відомо, австрійське право розвивалось під впливом німецького права. Перші помітні спроби щодо кодифікації права австрійських земель були зроблені ще за Максиміліана I. Їхнім наслідком став *Codex Austriacus* (1704–1777), у якому вміщено цісарські мандати, декрети та резолюції. Франц фон Карієнт першим систематизував австрійське право у формі інкорпорації і видав у 1704 р. у Відні всі нормативні акти, що були прийняті або затверджені, починаючи з правління Фердинанда I [4, с. 18].

В Австрійській монархії до кінця XVIII ст. існувала певна єдність правових норм стосовно здійснення судочинства. Проте були і деякі особливості в окремих землях Австрії, а також суперечність між міським і сільським правом. Спроби партикулярного розв'язання проблеми застосування австрійського права випередило рішення австрійської влади кодифікувати права для всіх земель і створити «одноформний спосіб перебігу процесу» [7, с. 3]. Результатом кодифікаційних робіт став Загальний судовий порядок, затверджений Йосифом II 1 травня 1781 р., за яким австрійське цивільно-процесуальне право стало правом закону. Його дія поширилася у Галичині в 1784 р. § 437 Загального порядку судочинства 1781 р. зобов'язував суддю дотримуватися точного застосування закону, дослівного тексту закону і забороняв йому відхилятися від закону через загрозу неправильного його застосування, забороняв «тлумачити розум закону» [6, с. 573].

У 1790–1792 рр. в Австрії було проведено аналіз процесуальних норм цивільного судочинства і як наслідок внесено зміни і доповнення до законодавства про порядок здійснення цивільного судочинства. Кодифікаційні роботи австрійського цивільного процесуального права у 1790–1797 рр. стали основою для підготовки Цивільного процесуального кодексу, затвердженого і введеного в дію 19 грудня 1796 р. у Західній Галичині (а у 1807 р. – в Східній Галичині і Буковині). 43 розділи Цивільного процесуального кодексу 1796 р. містили 617 статей, які регулювали всі стадії цивільного судочинства, починаючи від позовної заяви і закінчуючи виконанням судового рішення. Судовий процес того періоду характеризувався повільністю, тяганиною, дорожнечою суду і тому був фактично недоступним для незаможного населення, особливо для більшості населення

Галичини, як в ті часи було мало забезпеченим. Навіть тодішні юристи визнавали, що «встановлення істини стало тяжкою і коштовною справою, а правосуддя – повільним і непевним». З цього випливало, що за таким цивільним процесуальним законом суд на належному рівні не захищав прав громадян.

У 1825 р. в Австрійській імперії було представлено новий проект цивільного процесуального кодексу для всіх австрійських країн, проте він не отримав схвалення в імператора. Дещо пізніше увійшли в дію такі його розділи: про адвокатську ординацію 1849 р., Закон про компетенцію судів 1852 р., Закон про судочинство у безспірних справах 1854 р. [2, с. 53].

Декретом імператора від 23 серпня 1819 р. було регламентовано порядок цивільного судочинства у справах про сімейні суперечки. Декрет від 24 жовтня 1845 року ввів положення про нормальний і скорочений цивільний процес. Нормальним вважався судовий процес, у якому спірні правові відносини розглядали у повному обсязі із застосуванням усіх процесуальних формальностей. Скорочений судовий розглядали як неповний через особливі обставини, внаслідок чого в цілому прискорювалось цивільне судочинство. Декретом від 27 жовтня 1849 р. було встановлено скорочений процес у справах про захист порушення права власності. Закон від 25 січня 1850 р. визначив порядок здійснення цивільного судочинства у вексельних судових справах, а цісарська постанова від 16 листопада 1858 р. – у судових справах про оренду.

Новий етап розвитку австрійського цивільного процесуального законодавства започаткувала буржуазно-демократична революція 1848 р. Ще в австрійській конституції від 4 березня 1849 р. прийнято важливу демократичну засаду, що судовий розгляд мав відбуватися усно і публічно. Крім того, причинами кодифікаційних робіт у галузі австрійського цивільного процесуального законодавства були: інтенсивний розвиток нових соціально-економічних і політичних відносин в другій половині XVIII – на початку XX ст., зміни у суспільно-економічному та політичному ладі Австрійської імперії зумовлювали необхідність внесення змін в систему норм чинного цивільного процесуального права; розбіжності у тогочасному цивільному та цивільному процесуальному законодавстві, адже в кожній коронній землі імперії були свої цивільні та цивільнопроцесуальні закони.

Відповідно до цього розробили нові проекти цивільних процесуальних кодексів у 1858, 1862, 1867, 1876, 1895 рр. Чотири з них були відхилені. Тільки останньому, підготовленому професором Віденського університету Францом Кляйном і представленому нижній палаті депутатів австрійського парламенту-рейхсрату 20 березня 1895 р., судився успіх. Його прийняли 1 серпня 1895 р. як закон «про судовий процес у цивільних справах» і ввели в дію з 1 січня 1898 р. Цей кодекс з незначними змінами діяв до розпаду Австро-Угорської монархії (1918) [3, с. 140–143]. Структурно він складався з двох розділів – Загальні положення і Провадження в судах першої інстанції. Перший розділ кодексу містив загальні положення про цивільний процес, а другий – регламентував порядок провадження справ у судах першої інстанції. Уперше в австрійському цивільному процесуальному законодавстві порядок здійснення цивільного судочинства ґрунтувався на принципах усності, гласності, відкритості, безпосередності і вільного подання доказів. Доповненням до австрійського цивільного процесуального кодексу 1895 р. було Положення про екзекуції від 27 травня 1896 р., в якому в 402 статтях детально було врегульовано порядок виконання судових рішень у цивільних справах і судових вироків у кримінальних справах в частині примусового стягнення грошових штрафів і судових витрат [2, с. 59].

Відповідно до ст. 1 австрійського Цивільного процесуального кодексу 1895 р., право самостійного захисту своїх прав у суді мала особа, яка могла самостійно вступати в зобов'язання. Право самостійно вступати в зобов'язання, необхідність законного представництва осіб, нездатних самостійно позиватись і відповідати в суді, необхідність особливого уповноваження для ведення справи або для здійснення окремих дій в суді визначалося за правилами цивільних законів.

Австрійський Цивільний процесуальний кодекс 1895 р. відповідно до ст. 26–29 передбачав участь адвоката у цивільному судочинстві. Сторона в судовому процесі мала право виконувати судові дії особисто або через повіреного. В окружних судах, судових палатах і у вищому суді сторона могла вести справу лише через посередництво адвоката. Сторонам не була потрібна допомога адвоката для провадження сімейних справ в окружних судах. Сторони не потребували допомоги адвоката, якщо одна зі сторін була адвокатом або чиновником судового відомства. Проте були певні обмеження. В дільничих судах сторони мали право вести свої справи без участі адвоката, проте якщо ціна позову перевищувала 500 гульденів і в місці знаходження дільничого суду проживало більше двох адвокатів, то сторони, які не бажали самостійно вести справу, могли доручити ведення справи тільки адвокату (ст. 29). В інших випадках, у яких не вимагалось обов'язкової участі адвоката, сторони могли доручити ведення справ будь-якій правоздатній особі чоловічої статі. Ті особи, які займалися представництвом інтересів в чужих справах у виді промислу, могли бути усунені судом від ведення справи як повірені. Рішення суду щодо цього не підлягало окремому оскарженню.

Кожна сторона сплачувала ті судові витрати, які накладалися відповідно до здійснюваних ними дій у суді. Якщо в суді певні дії здійснювалися за вимогою або в інтересах обох сторін, то понесені витрати сплачували дві сторони порівну. Право сторони, що сплатила судові витрати, вимагати компенсації їх другою стороною визначалося ст. 41–53 Цивільно-процесуального кодексу 1895 р. [5, с. 281].

Австрійський Цивільний процесуальний кодекс 1895 р. передбачав випадки визнання права бідності. Теж згідно зі ст. 63 особа, яка за своїм майновим становищем не здатна покрити витрати щодо ведення справи, могла просити про визнання за нею права бідності. Право бідності могло бути визнано: за іноземцем, але лише у тому випадку, якщо в тій державі, до якої належав іноземець, таке право визнавалося за австрійськими підданими. У випадку наявності сумнівів щодо такої взаємності суд мав право запросити висновок міністра юстиції, який був обов'язковим для суду. Після визнання за стороною права бідності щодо конкретної справи, вона звільнялася від будь-якого роду внесків і зборів у справі, причому збори щодо провадження приймалися на рахунок казни; звільнялася від надання забезпечення витрат за провадження справи, яке вимагалось від позивача-іноземця; щодо справ, за якими сторони можуть діяти на суді лише через адвокатів, сторони вправі вимагати, щоб суд призначив їм безплатного захисника з адвокатів; якщо участь адвоката не обов'язкова, сторона вправі звертатися з позовом в усній формі з внесенням в протокол місцевого дільничого суду за місцем проживання [5, с. 281–281].

Заяву подавали в цивільній справі в суд у формі позову, у якому зазначали певну вимогу і коротко перелічували всі обставини, на яких будувалася вимога позивача, а також всі докази, які позивач збирався використати під час розгляду цивільної справи для підтвердження наведених обставин. Згідно зі ст. 75 Цивільного процесуального кодексу 1895 р. позовна заява мала містити: найменування суду, в який її подавали; зазначення сторін, їхніх імен та місць проживання; назву законного представника або повіреного, що діяв за дорученням тієї чи тієї сторони;

зазначення предмета справи, якого стосувалося прохання; назву додатків із визначенням того, чи є конкретний додаток копією чи оригіналом; підпис самої сторони чи законного представника або повіреного [5, с. 82].

Предметом цивільного позову могла бути вимога про визнання права на майно, визнання автентичності документа, якщо позивач мав за цим документом право на майно; автентичність і неавтентичність документа встановлювали судовим рішенням. Цивільний позов уважався прийнятим до судового розгляду з часу надання відповідачеві копії позовної заяви. Для збереження або переривання позовного терміну, за окремими винятками, достатньо було подати позовну заяву в суд. Вимогу, заявлену стороною в період перегляду справи, вважали прийнятною до судового розгляду з моменту, коли вона була заявлена під час судових рішень.

У Галичині в австрійський період суди часто розглядали і вирішували цивільні позови, пов'язані із земельними питаннями, зокрема правом власності (володіння), і його порушеннями; цивільні спори стосовно поділу спадкового майна; справи про встановлення опіки.

На першому засіданні був присутній лише головуючий або один із членів суду – за призначенням головуючого. Перше засідання призначалося для спроби схилити сторони до примирення і для оголошення відводів про непідвідомчість справи судовим установам, непідсудність справи цьому суду, про виявлення того ж позову на розгляді іншого суду і про вирішення того ж позову попереднім рішенням, що набуло законної сили. На першому засіданні складали заяву про надання забезпечення судових витрат. Першим же засіданням могла бути припинена судова справа у тому випадку, якщо відповідач визнавав позов чи позивач відмовлявся від позову, або ж відповідач не з'являвся в суд. На тому ж засіданні позивач мав право просити про дозвіл змінити позовні вимоги.

Заяву про витребування забезпечення судових витрат, дозвіл на зміну позовних вимог, а також заявлене на першому засіданні прохання про залишення позовної заяви без розгляду через недостатню правоздатність або відсутність законного представництва тієї чи іншої сторони розглядали на першому засіданні. Головуючий або призначений член суду мав право на власний розсуд розглянути питання про недостатність правоздатності та законного представництва тієї чи іншої сторони, про видову непідсудність і постановити залишити позовну заяву без розгляду. Будь-які інші вимоги на першому засіданні не могли бути пред'явлені. Відповідь треба було викладати у заяві. Якщо відповідач на першому засіданні заявив відвід суду на підставі непідсудності справи, перебування цього ж позову на розгляді в іншому суді або вирішення того ж позову попереднім рішенням, що набуло законної сили, і якщо не було постанови суду про окремий розгляд за цими відводами, – в усіх цих випадках відповідач мав звернутися до суду, зазначивши ті обставини і докази, на які він посилався для підтвердження заявлених ним відводів.

Попереднє провадження призначали у таких випадках: якщо справа мала своїм предметом розрахунки, за якими розгляду підлягав спір з багатьох окремих статей; якщо з огляду на значний обсяг і складність обставин, зазначених у змагальних паперах сторін, для прискорення і спрощення усного змагання треба було попередньо підготувати матеріал для розгляду; якщо сторони у підтвердження обставин, що мали вирішальне значення, подавали докази, перевірка яких не могла бути проведена під час усного змагання, або перевірка яких ускладнила б усне змагання, зокрема, якщо сторони зверталися до свідків, які мешкали у віддалених від суду місцях або які за обставинами повинні були допитуватися на місці.

Попереднє провадження закінчувалося складенням протоколів, наданням документів й речових доказів, що підлягали судовому огляду. Після цього головуючий призначав дату засідання для усного змагання сторін [5, с. 282–283]. Судовий розгляд цивільної справи був основною стадією здійснення цивільного судочинства згідно з австрійським процесуальним кодексом 1895 р. Так, відповідно до ст. 171, розгляд цивільної справи на засіданні суду відбувався публічно. До засідання суду допускали лише повнолітніх незброєних осіб. Водночас доступ до засідання суду не міг бути заборонений особам, які за службовим становищем зобов'язані були носити зброю. Публічний розгляд справи припинявся, якщо це суперечило нормам моралі, суспільного порядку або якщо були підстави остерегатися, що публічність може ускладнити розгляд справи. Крім цього, суд мав право, за проханням хоча б однієї сторони, заборонити публічний розгляд, якщо для вирішення справи треба було з'ясувати інтимні обставини сімейного співжиття. Публічність могла бути заборонена на весь судовий розгляд справи або лише для деяких її частин, хоча в жодному випадку не могла бути усунена для оголошення судового рішення. У випадку закритого розгляду справи заборонялося будь-яке розголошення обставин її розгляду [5, с. 282–283].

Стаття 17 Цивільного процесуального кодексу 1895 р. передбачала, що судовий процес у цивільних справах мав загальний характер усного змагання між сторонами. У справах, за якими сторони могли діяти в суді лише через адвокатів, усному змагання між сторонами передував обмін змагальними паперами. В усіх інших випадках подання прохання, призначеного для підготування усного змагання між сторонами, допускалося лише в особливих випадках, передбачених законом.

За ст. 180 Кодексу 1895 р. усними дебатами керував головуючий суду, який відкривав, скеровував і припиняв словесне змагання, зокрема надавав слово або не надавав тому, хто не підпорядковувався його вказівкам. Він допитував осіб, що повинні були дати свідчення, і виголошував судові рішення. Головуючий стежив, щоб цивільна справа була всебічно розглянута, але без зайвої тяганини і без перерви. Якщо ж провадження початих усних дебатів переносили на інше засідання, то головуючий відразу призначав день нового судового засідання і водночас на власний розсуд давав розпорядження, потрібні для розгляду справи на новому засіданні. Питання про такі розпорядження головуючий міг запропонувати для обговорення судовій колегії. Сторонам ставилося завдання упродовж встановленого для них терміну подати документи, до яких вони зверталися, для огляду їх другою стороною, а також назвати імена та місця проживання свідків, до яких вони зверталися. Якщо ж сторона ухилялася від виконання цієї вимоги для затягування справи і подала документи або свідчення лише під час наступного словесного змагання, тоді суд, на прохання протилежної сторони чи з власної ініціативи, міг усунути це звернення до документів і посилання на свідків [5, с. 283].

Стаття 182 Цивільного процесуального кодексу 1895 р. передбачала право головуючого ставити сторонам такі запитання, які б висвітлювали суттєві для розгляду і вирішення справи обставини, які б доповнювали недостатні свідчення за обставинами, наведеними ними на підтвердження своєї вимоги або для спростування вимоги протилежної сторони, які б подавали докази для підтвердження наведених ними обставин або доповнили недостатні свідчення з цього приводу, а також давали пояснення про все, що могло виявитися потрібним для встановлення істини у справі. У випадках, якщо сторона під час усного змагання надавала пояснення, що не збігалися зі змістом поданої нею позовної заяви (або якщо пояснення сторін виявилися несумісними зі змістом документів), головуючий вказував сторонам на

сумніви стосовно обставин, що повинні бути прийняті судом до уваги. Крім цього, ст. 183 Цивільного процесуального кодексу 1895 р. надавала головуючому в судових засіданнях такі права: вимагати, щоб сторони були присутніми під час розгляду; вимагати, щоб сторони надали суду документи, зокрема акти та речові докази, плани, креслення і малюнки, на які сторона зробила посилання; вимагати, щоб сторони здійснили потрібні заходи для подання в суд документів, на які вони зробили посилання; призначити огляд на місці у присутності сторін або експертизу, а також допит свідків, покази яких могли допомогти пояснити моменти, суттєві для розв'язання справи. Ці заходи головуючий не міг здійснити, якщо обидві сторони спільно заявляли, що вони на це не згодні. Відповідні розпорядження головуючий міг зробити до початку усного змагання, якщо були підстави остерегатися, що суттєві для справи обставини не могли бути згодом встановлені або наступне встановлення їхне супроводжуватиметься значними труднощами [5, с. 284].

Усне змагання відбувалося за правилами, чинними для будь-якого усного розгляду взагалі, і полягало у наданні доказів. Під час дебатів відповідач навіть без згоди позивача мав право заявити передбачену статтею 236 Цивільного процесуального кодексу 1895 р. вимогу про встановлення права, що виявилось спірним під час розгляду цивільної справи.

Стаття 292 Кодексу 1895 р. визначала, що документи, складені в межах дії процесуального закону урядовцем чи посадовою особою у встановленій формі через надану їм обов'язковість (публічні документи), визнавалися законним доказом в суді. Таку ж доказовість мали документи, які хоча й були написані поза межами дії цивільного процесуального кодексу, але склалися посадовцями у межах наданої їм компетенції.

У спадкових справах визначальним доказом у формі документа був заповіт спадкодавця. Згідно зі статтею 294 Кодексу 1895 р. домашні документи, підписані власноручно особою, від імені якої вони складені, засвідчені у встановленому порядку, слугували доказом у справі. Стаття 310 Кодексу 1895 р. встановлювала, що документи, які за формою і змістом були публічно посвідчені, вважалися оригіналами. Якщо в суді виникав сумнів стосовно автентичності документа, він мав право, на прохання однієї зі сторін або з власної ініціативи, подавати відповідний запит до посадової особи, що видала документ, і вимагати на нього відповідь. Якщо достовірність документа не можна було з'ясувати цим способом, то обов'язок довести його автентичність покладалася на того, хто на нього посилався [5, с. 286].

Важливим доказом у судах були покази свідків, які мали відомості про річ чи право на неї. Згідно зі статтею 320 Кодексу 1895 р. свідками не могли бути: особи, не здатні передати бачене або почуте ними, або ті, що у період, до якого належали свідчення, не були в змозі бачити або чути; духовні особи – стосовно того, що вони дізналися на сповіді; посадові особи, які б свідченнями порушили службову таємницю, якщо вони не звільнені від її зберігання керівництвом. Число свідків у справі не обмежувалося. Всі обставини, які впливали на свідка і на достовірність його свідчень, оцінювалися судом за переконаннями.

Якщо виникла потреба звернутися до експертів, то суд призначав одного або кількох експертів, заслухавши пояснення сторін про особу експерта (експертів). За ст. 351 Цивільного процесуального кодексу 1895 р., експертами були переважно посадовці, що володіли відповідними спеціальними знаннями. Суд мав право замість попередньо визначених ним експертів призначити інших.

Стаття 368 Кодексу 1895 р. передбачала, що для вирішення справи суд мав право за клопотанням сторони або з власної ініціативи призначити огляд доказів і

запросити до огляду одного з експертів. Якщо огляд був пов'язаний з витратами, то головуючий або призначений ним суддя мали право вимагати, щоб сторона, яка клопотала про огляд, наперед внесла плату для компенсації витрат.

Згідно зі ст. 390 Цивільного процесуального кодексу 1895 р., на підставі розгляду цивільної справи суд постановляв рішення, за ст. 414 рішення в цивільній справі виносили на підставі усного розгляду та після закінчення цього розгляду оголошували. Разом із рішенням мали наводити і докази, на підставі яких воно формулювалося. Рішення оголошували навіть за відсутності однієї зі сторін. Проте навіть тоді, коли рішення вже було повністю сформульоване у письмовій формі, суд міг обмежитися проголошенням точних слів самого рішення і найсуттєвіших думок, на яких воно ґрунтувалося. За умов усного оголошення визначення судових витрат могло бути відкладене до переведення рішення у письмову форму. Копію рішення у повному його викладі, з усіма судженнями, на яких воно будувалося, надавали кожній стороні [5, с. 287–288].

Стаття 461 Цивільного процесуального кодексу 1895 р. передбачала можливість апеляції на рішення, прийняті повітовим судом. Апеляційні суди (окружні суди) перевіряли рішення суду першої інстанції в межах апеляційних вимог, а також висновки, зроблені за попереднього винесення рішення, крім тих, які взагалі не підлягали оскарженню або які набули чинності через несвоєчасне вираження незгоди, подання приватної скарги чи завдяки дозволу на її подання. За ст. 502 Цивільного процесуального кодексу 1895 р., на рішення крайового (окружного) суду мона було подати ревізійну скаргу до Вищого крайового суду у Львові. У дрібних цивільних справах рішення апеляційного суду не підлягало оскарженню. Ревізійну скаргу могли подати лише у таких випадках: коли рішення апеляційного суду мало низку недоліків; коли у рішенні апеляційного суду допущені такі недоліки, які, хоч і не роблять рішення непрофесійним, але заважають всебічному вирішенню і ґрунтовному обговоренню справи; коли до резолютивної частини рішення апеляційного суду вводилося таке фактичне положення, що суперечило змісту актів провадження суду першої або другої інстанції; коли рішення було побудоване на неправильному застосуванні закону до обставин справи [5, с. 290].

Цивільний процесуальний кодекс 1895 р. передбачав особливе провадження, а також проведення за позовами про винагородження за збитки, заподіяні чинами судового відомства.

Отож, прийняття австрійського Цивільного процесуального кодексу 1895 р. мало важливе значення для цивільного судочинства. Цивільний процесуальний кодекс 1895 р. був наслідком кодифікаційних робіт, викликаних інтенсивним розвитком нових економічних відносин в Австрійській імперії, революцією 1848–1849 рр., змінами в політичному ладі держави, потребою скасувати розбіжності в тогочасному цивільному та цивільному процесуальному праві. Він став основою для наступного розвитку австрійського цивільного процесуального права у напрямі запровадження принципів буржуазного права загалом і переходу до демократичних засад, спрямованих на визнання цінності життя людини, прав і свобод, права власності та ін.

Позитивною рисою Цивільного процесуального кодексу 1895 р. було те, що він надавав широкі можливості суду для збирання, дослідження доказів, розширював право адвоката у представленні прав і законних інтересів громади, передбачав нові принципи цивільного судочинства (усність, гласність, вільне надання доказів тощо). Австрійський Цивільний процесуальний кодекс 1895 р. був головним діючим джерелом цивільного процесуального права, який застосовували суди Східної Галичини для розгляду і вирішення цивільних справ.

Список використаної літератури

1. *Бойко І. Й.* Правове регулювання цивільних відносин в Україні (ІХ–ХХ ст.) : навч. посібник для студ. вищ. закл. / І. Й. Бойко. – К. : Атіка, 2012. – 348 с.
2. *Кульчицький В. С.* Державний лад і право в Галичині в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. / В. С. Кульчицький. – Львів, 1966. – 68 с.
3. *Кульчицький В. С.* Історія держави і права України / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – К., 2001. – 320 с.
4. *Никифорак М. В.* З історії кодифікації австрійського цивільного та цивільно-процесуального права / М. В. Никифорак // Науковий вісник Чернів. ун-ту : зб. наук.праць. Серія : Правознавство. – 2002. – Вип.81. – С. 18.
5. Хрестоматія з історії держави і права України : навч. посіб. / упоряд. А. С. Чайковський (кер.), О. Л. Копиленко, В. М. Кривоніс, В. В. Свистунов, Г. І. Трофанчук. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 656 с.
6. *Die Habsburger Monarchie 1848–1918.* – Wien, 1975. – Bd. II. – XVIII. – 791 s.
7. *Uman D.* Das Österreichische Civilprozessrecht / D. Uman. – Prag ; Wien ; Leipzig, 1900.– 301 s.

*Стаття: надійшла до редакції 17.03.2015
прийнята до друку 01.07.2015*

STRUCTURE OF THE MAIN TERMS AND EVALUATION AUSTRIAN CODE OF CIVIL PROCEDURE

H. Dumych

*Ivan Franko Lviv National University
Universytetska str.,1, 79000, Lviv, Ukraine
dumych07@gmail.com*

This paper examines the causes and preconditions of codification, structure and main provisions of the Austrian Code of Civil Procedure 1895, dissemination and application of its rules in Galicia during its entry into the Austrian and Austro-Hungary. Analyzed monographic literature on socio-political as well as legal reasons and making the structure and characteristics of the main provisions of the Austrian Code of Civil Procedure, 1895.

It is concluded that, due to the intensive development of economic relationships in the Austrian Empire, changes in the political system and state differences in the then civil and civil procedural law, the contradictions between urban and rural law, there was a need for codification work on their organization at the legislative level. The result of the work of codification was an Austrian Code of Civil Procedure 1895, which consisted of two sections - Terms and proceedings in courts of first instance. For the first time in the Austrian civil procedural law procedures of justice based on the principles oral, transparency, openness, spontaneity and free submission of evidence. Austrian Code of Civil Procedure 1895 provided opportunities court to collect, research evidence has extended the right to a lawyer representing the rights and interests of the community. This code clearly regulated cases of poverty law, that person is in their financial situation is not able to cover the costs of doing business could ask for recognition of her poverty law. In the Austrian Civil Procedure Code 1895 was clearly regulated procedure for submission and claim forms, procedures and implementation stages of civil procedure and the procedure for appeal cases and judgments. Austrian Code of Civil Procedure in 1895 was the main source of current civil procedural law, which was used by the courts to consider Galicia and resolution of civil cases.

Keywords: Civil Procedure, civil litigation, trial.